

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті розглядаються особливості лінгвістичної компетентності майбутніх економістів у процесі професійної іншомовної підготовки. Надається характеристика лінгвістичній підготовці фахівців економічної сфери діяльності та пропонуються шляхи оптимізації цієї підготовки у процесі навчання в університеті. Виявлено, що ефективним допоміжним методом мотивації та стимулювання студентів є метод менторингу.

Ключові слова: компетентність; лінгвістична компетентність; професійна підготовка; менторинг; наставництво.

Постановка проблеми. Інтеграція України у європейський та світовий освітній простір активно зумовлює переосмислення професійної підготовки майбутніх спеціалістів у закладах вищої освіти, зокрема майбутніх економістів. Сучасний стан економіки характеризується інтенсивністю притоку прогресивних ідей та швидкістю їх впровадження на міжнародному рівні. Успіх подібних дій забезпечується компетентністю економіста, його здатністю творчо вирішувати складні наукові, дослідницькі, фінансові та організаційні задачі з партнерами будь-якої країни світу. Задля успішного досягнення подібних цілей до майбутніх економістів висуваються вимоги не лише високого рівня професійної підготовки, але й лінгвістичної компетентності.

Метою вивчення іноземної мови студентами закладів вищої освіти різних напрямів підготовки стає лінгвістична компетентність особистості, а бажаним результатом – використання іноземної мови, як доступного засобу спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки.

Процес модернізації системи освіти в умовах інтенсивного розвитку соціально-економічних відношень у суспільстві передбачає актуалізацію проблем підвищення якості вищої освіти, що зумовлює не лише об'єм знань за фахом, але й здатність майбутніх випускників до їх творчого застосування у реалізації завдань фахового спрямування, спроможність здійснювати іншомовне спілкування з фахівцями інших країн, а також виконувати професійну діяльність в умовах іншомовного середовища.

Метою цієї статті є аналіз особливостей лінгвістичної компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки. Поставлена мета вимагає звернути увагу на наступні **завдання**:

– здійснити аналіз вітчизняних та зарубіжних науковців щодо особливостей лінгвістичної компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки;

– охарактеризувати особливості лінгвістичної підготовки майбутніх економістів у процесі професійної підготовки;

– запропонувати шляхи оптимізації лінгвістичної підготовки майбутніх економістів у процесі професійної підготовки.

Зміни позицій іноземної мови у суспільстві зумовило ряд оновлень у процесі навчання: перегляд цілей навчання та програм, введення інноваційних методів, удосконалення прийомів, необхідних для особистісного розвитку студента. У кінцевому результаті суспільство має бачити спеціаліста з відповідним рівнем професіоналізму не лише у своїй професійній сфері діяльності, але й достатньо високорозвиненою лінгвістичною компетентністю. Спеціаліст має володіти іноземною мовою на такому рівні, який дозволить активно та вільно використовувати її у сфері своєї професійної діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема лінгвістичної компетентності виникла ще на початку ХХ ст. та цікавить багатьох вчених і сьогодні. Л. Митрофаненко [7] виявляв іншомовну компетентність, як «знання про систему мови, яка вивчається, та реалізується засобами формування мовних та мовленнєвих навичок використання необхідної лексики та адекватної участі в іншомовному спілкуванні».

Якість професійної підготовки майбутніх спеціалістів розглядається багатьма вченими В. П. Беспалько, В. К. Борзинець, Е. Ф. Зеєр, Н. А. Селезньова, Н. Ф. Талізін, В. Д. Шадриков, П. Алтбах, Р. Барнет, К. Грін, П. Джекобсон, І. Іпштейн, В. МакНамар, Д. Харріс, Ф. Харві, У. Вільямс, в роботах яких виявлені і обґрунтовані різні підходи до її визначення.

Шляхи покращення рівня професійної іноземної мови впродовж навчання у закладах вищої освіти на сучасному етапі цікавить багатьох українських та іноземних вчених, таких як: Т. Алексеєва, Н. Замкова, Е. Зеєр, Г. Копил, Б. Обрі, Н. Саєно, С. Шехавцова. Тема формування компетентності майбутніх спеціалістів у процесі навчання розглядається у роботах К. Іршанова, Р. Мілруд, О. Овчарука.

Виклад основного матеріалу. Оскільки сучасна економічна система динамічно розвивається не лише на локальному, але й на глобальному інтегративному рівнях, вагомим чинником стає мовна компетентність фахівців економічного профілю, що сприяє підвищенню ділової активності, забезпечує їх успішність [4].

Одна з вимог, що висувається сучасним суспільством є високий рівень мовної компетентності фахівців економічного профілю. Лінгвістична компетентність економіста є складною інтегративною якістю, яка визначається знанням економічної термінології, здатністю здійснювати аналітичну оцінку економічної інформації. Мовна компетентність економічного профілю фіксує цінність професійної діяльності, як одного зі шляхів особистісної самореалізації та саморозвитку.

Для майбутніх економістів є необхідністю формування лінгвістичної компетентності, як здатності та потреби у партнерському співробітництві, спрямованості до встановлення та підтримки продуктивних та ефективних взаємовідносин. Завдяки володінню іноземною мовою майбутній економіст має широкі можливості у вивченні новітніх досягнень у своїй професійній сфері засобами інформаційних технологій. Крім того, контакти спеціалістів економічного профілю з колегами здійснюються різними формами ділового спілкування. Г. Кручиніна у роботі «Формування професійно-іноземної компетентності» [11] розглядає особливості формування та умови розвитку лінгвістичної компетентності майбутніх спеціалістів нефілологічних спеціальностей у процесі навчання у вищих освітніх закладах. Лінгвістична компетентність включає вміння та готовність майбутнього спеціаліста вирішувати комунікативні задачі у сфері професійної діяльності, виконувати пошук та аналіз інформації необхідний для вивчення закордонного досвіду, працювати з технічною літературою та документацією іноземною мовою у сфері обраної спеціалізації. За розподілом Г. Кручиніної [6] лінгвістична компетентність включає в себе три компоненти:

- мотиваційно-ціннісний – зацікавленість у професійно-іноземній підготовці та усвідомлення її значущості для майбутньої кар'єри;
- когнітивно-діяльнісний – об'єднує іноземну комунікативну компетенцію у сфері професійної діяльності та загальні компетенції, які представляють професійно важливі якості та вміння економіста;
- емоційно-вольовий – пов'язаний з адекватною самооцінкою здібностей та вдосконалення відчуття відповідальності за успіхи в освітній та майбутній професійній діяльності.

На основі аналізу робіт Е. Зеєра, Р. Свиридона, Є. Солововой, П. Фрейде [3; 9; 10; 12] було виявлено, що лінгвістична компетентність майбутнього економіста складається з ряду компетенцій, а саме: мотиваційної, мовно-комунікативної, соціокультурної та прагматичної.

До структури лінгвістичної компетентності майбутнього економіста належать мотиваційна компетентність, яка направлена на самореалізацію та бажання самовдосконалення у процесі вивчення іноземної мови під час отримання професійних знань. До другої групи лінгвістичної компетентності входить мовно-комунікативна компетентність, яка має дві складові

компетенції, мовну та комунікативну. Мовна компетенція включає в себе володіння усного та писемного іноземного мовлення. Комунікативна представляє здатність адекватно використовувати мовні та мовленнєві засоби з метою спілкування, а також базується на вмінні будувати мовленнєву поведінку враховуючи професійні ситуації спілкування та вміння здійснювати комунікативну іноземну діяльність у сфері економіки. Соціокультурна компетенція спеціалістів економічного профілю передбачає володіння майбутнім фахівцем певної сукупності знань щодо культури іноземної мови, яка вивчається, що допомагає у процесі іноземного економічного спілкування. До прагматичної компетенції входять інформаційно-технологічні та самоосвітні складові. Інформаційно-технологічні складові базуються на вмінні здійснювати пошук, отримувати іноземну професійно значущу інформацію з різних джерел, перекладати її з однієї знакової системи в іншу, оцінювати та передавати зміст. Розвиток самоосвітньої компетенції економіста часто зумовлений невеликим об'ємом часу, який відводиться на вивчення іноземної мови. Тому здатність отримувати та поповнювати знання у процесі самостійної пошукової та творчої діяльності в економічній сфері є важливою умовою неперервної самоосвіти спеціаліста з метою вдосконалення професійної діяльності. Адже самоосвіта – це процес засвоєння знань, умінь та навичок, поглиблення професійної та загальної культури, це процес розширення світогляду людини. Самоосвіта дає людині, всебічно розвиватися, працюючи над собою. Під час самостійної підготовки людина заповнює прогалини в духовному, культурному розвитку, долає обмеженість у своїх знаннях [1].

Сучасна вища освіта знаходиться на етапі вдосконалення та оптимізації методів і шляхів викладання іноземної мови, яка є складовою частиною для отримання якісних знань, що відповідають вимогам суспільства та держави. Розглядаючи особливості лінгвістичної компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки варто звернути увагу та обґрунтувати такий метод підвищення та вдосконалення знань з іноземної мови у сфері економіки як менторинг або наставництво.

Згідно з термінологічним словником під редакцією Д. Фібі [11] термін менторинг (mentoring) з англійської мови перекладається, як наставництво або виховання. Поняття «ментор» існує з античних часів. Етимологічно термін «ментор» походить від грецького *men* – той, хто думає, та *tor* – суфікс, який визначає чоловічу стать. Це визначення відноситься до того часу в історії, коли чоловік був домінуючим, з точки зору ієрархії, а не інтелектуальних можливостей. Таке поняття збереглося і до сьогодні, але дещо модифіковане та осучаснене.

Тлумачний словник української мови поняття «наставник» трактує, як «той, хто дає поради, навчає; порадник, учитель; наглядач», а «наставляти» – «давати поради, навчати чогось; наводити, направляти, націлювати у потрібному напрямі, скеровувати, спрямовувати» [8].

Американський науковець Л. Далоз у роботі «Ефективність навчання та наставництва» [2] визначає термін «менторинг» або «наставництво», як осо-

бистісний розвиток де більш освічена та знаюча особа допомагає менш освіченій. Іншими словами, це процес, який завжди передбачає спілкування та взаємодію, неформальну передачу знань, а також психологічну підтримку. У центрі уваги наставництва є розвиток особистості загалом.

З 1995 р. метод менторингу найчастіше застосовувався в Америці у сфері бізнесу. Вченими Б. Обрі та К. Обрі [13] було виявлено п'ять видів менторингу:

1. *Acompaing* (супровідний) – вид менторингу, при якому головним завданням ментора є активна участь в учбовому процесі свого підлеглого (учня);

2. *Sowing* (орієнтований) – вид менторингу, який спрямований на результат у майбутньому. Він має на меті створення низки заходів, які будуть у нагоді для учня у майбутньому. Цей тип передбачає роботу з тими підопічними, які мають певні труднощі у навчанні та розумінні матеріалу;

3. *Catalyzing* (переломний) – вид менторингу, який передбачає перехід підопічного від одного рівня розвитку до іншого; при цьому головне завдання ментора (наставника) є сприяння цьому переходу та створення відповідних умов для нього;

4. *Showing* (наслідувальний) – тип менторингу, який передбачає дію ментора на власному прикладі, з метою демонстрування майстерності у тій чи іншій сфері;

5. *Harvesting* (підсумковий) – вид менторингу, за якого ментор (наставник) приділяє увагу аналізу досягнень підлеглого та їх корекції з метою вдосконалення подальших результатів.

Головною метою менторингу є доведення підопічного до такого етапу у професійному розвитку, у якому він зможе самостійно та з повною відповідальністю реалізовувати себе у тій чи іншій сфері [2]. Ці методи є базовими та використовуються як у сфері бізнесу та навчанні персоналу так і в освітньому просторі. У зарубіжних країнах наставництво або менторинг здебільшого впроваджено у школах та закладах вищої освіти з точки зору підтримки та допомоги пристосуватися до нового колективу та оточення.

Відповідно як фахівець у своїй галузі ментор повинен мати певні здібності та вміння, за допомогою яких він буде вчити студента та передавати йому свій досвід: бути професіоналом своєї справи, мати широкий спектр знання з теорії, знати, як застосовувати знання в роботі та мати практичний досвід; він постійно має бути в контакт з студентом і створювати умови для найшвидшого його прогресу; план роботи повинен бути складений чітко та зрозуміло, для того, аби студент міг зосередитися лише на виконанні самих завдань; наставник має підбирати та використовувати нестандартні форми постановки завдань для студента, враховуючи його здібності; постійно займатися саморозвитком і пошуком нових форм для навчання та розвитку; мати високий ступінь зацікавленості у вихованні нових висококваліфікованих спеціалістів [5].

Наставництво у вищій освіті започатковано у ХХ ст. педагогом та теоретиком П. Фрейде [12], який розглядав його як низку заходів, що спрямовані на стимуляцію діяльності студентів шляхом орієнтації їх дій на певну сферу. Методами менторингу він розгля-

дає супровід, власний приклад. Особливістю підходу П. Фрейде до питання менторингу є той факт, що студент розвивається чітко визначеним шляхом.

Менторинг широко використовується в освітніх закладах з тих причин, що сприйняття інформації від наставника-студента молодшими студентами набагато простіша та доступніша; студенти виступають у якості підтримки, наставництва та навчання молодших студентів [2].

Ментори здійснюють суттєву допомогу новим студентам адаптуватися до нового академічного середовища, наставники обираються за принципом успішності, володіння комунікативними навичками, соціальними та лідерськими якостями. Як наслідок, ментори слугують зразковим прикладом для наслідування молодшими студентами, направляючи їх до наукового та соціального успіху [10].

Отже, менторинг є засобом пристосування до оточуючого середовища, методом психологічної підтримки та освоєння, заохочення молодших студентів до успіху та досягнень у галузі науки та навчання на своєму прикладі, розвиток комунікативних навичок та підвищення мотивації до особистісного розвитку. Вплив такого методу, як менторинг є одностороннім, тобто усі зусилля та увага направлені лише на підопічного. Сам ментор надає набуті знання, досвід та навички.

Щодо практичного застосування менторингу в професійній підготовці в університеті, треба зазначити його ефективність, як допоміжний метод мотивації та стимулювання студентів. На факультеті економічних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили менторинг активно використовується вже протягом багатьох років. Студенти, які навчаються в магістратурі, готують лекцію з елементами практичного заняття з однієї з фахових дисциплін для студентів молодших курсів тієї ж спеціальності. Такий підхід, по-перше, стимулює навчальну діяльність молодших студентів, а по-друге, надає можливість студентам старших курсів розвивати комунікативні та організаторські навички, вміння працювати у команді, ораторську майстерність, вміння пояснювати. Надання матеріалу студентами має наступні особливості: доступність, наочність, використання власного прикладу, високий рівень зацікавленості та надання реальних перспектив реалізації знань для студентів молодших курсів. Готуючи та проводячи заняття з певних тем фахових дисциплін, зокрема ділової англійської мови, студенти-старшокурсники опановують нові підходи до організації роботи; маючи попередній досвід власного вивчення цього матеріалу, враховуючи недоліки та власні питання вони розробляють запропоновану тему таким чином, що зацікавленість студентів молодших курсів значно підвищується.

Висновки. Отже, нами виявлено, що сьогодні майбутній економіст обов'язково має володіти лінгвістичною компетентністю, оскільки в умовах жорсткої конкурентної боротьби і прискореного науково-технічного прогресу державі потрібні не лише керівники з фундаментальною підготовкою у сфері економіки, але й фахівці з високим рівнем мовної компетентності. Крім того, перехід багатьох установ і підприємств на прямі контакти із зарубіжними партнерами,

робота з документацією та кореспонденцією, норми ділового етикету вимагають від економістів знання мови і вміння застосовувати її на практиці.

Проведений аналіз доводить, що, менторинг це ефективний метод удосконалення набутих лінгвістичних знань шляхом практичного застосування у процесі навчання молодших студентів. Практичне викорис-

тання методу менторингу на прикладі студентів факультету економічних наук доводить його доцільність та ефективність і це питання потребує подальшого детального вивчення, розроблення системи занять та комплексного підходу до використання менторингу, як методу підвищення ефективності професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Гончаренко А. А. Організація самоосвітньої діяльності вчителів гуманітарних дисциплін / А. А. Гончаренко // Таврійський вісник освіти. Науково-методичний журнал – 2016. – № 3 (55).
2. Далоз Л. А. Ефективне навчання та наставництво / Л. А. Далоз // – Сан-Франциско : Jossey-Bass, 1990.
3. Зеєр Е. Компетентісний підхід до модернізації професійної освіти / Е. Зеєр // Вища освіта в Росії. : – 2005. – № 4.
4. Зимня І. А. Ключові компетенції – нова парадигма результатів освіти. / І. А. Зимня // Вища освіта сьогодні. – 2003. – № 5.
5. Киричок А. П. Менторський підхід у підготовці PR-фахівців / А. П. Киричок // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. – 2016. – № 3 (27).
6. Кручиніна Г. А. Реалізація компетентісного підходу в професійно-іншомовній підготовці студентів інженерно-будівельних спеціальностей / Г. А. Кручиніна, Н. В. Патяєва. // Інновації в освіті. Вісник Нижегородського університету ім. Н. І. Лобачевського. – 2008. – № 2.
7. Митрофаненко Л. М. До питання формування іншомовної компетенції студентів немовних вузів / Л. М. Митрофаненко // Матеріали XIII науково-технічної конференції. Вузівська наука. Північно-Кавказький регіон. – 2009. – Том 2.
8. Новий тлумачний словник української мови / уклад. В. Яременко та ін. – К. : Аконіт, 1999.
9. Свиридон Р. А. Формування міжкультурної компетенції майбутніх спеціалістів у сфері світової економіки засобами ділової англійської мови / Р. А. Свиридон // Збірник наукових робіт II Міжнародної літньої школи для молодих дослідників. Інноваційні освітні технології у викладанні іноземної мови. Томськ, Вид-во ТГПУ. – 2005.
10. Соловова Є. Н. Методика викладання іноземної мови / Є. Н. Соловова // М. : Просвіта. – 2002.
11. Словник сучасної англійської мови під ред. Фібі Д. // Оксфорд. М. : – 1985.
12. Фрейде П. Менторинг та ментор. Критичний діалог з П. Фрейде / П. Фпейде // Дослідження у постмодерністській теорії освіти. – 1997.
13. Working Wisdom : Skills and strategies for learning organizations / Bob Aubrey, Cohen Aubrey. – 1990.

Т. И. Чернюк,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ИНОЯЗЫЧНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ

В статье рассматриваются особенности лингвистической компетентности будущих экономистов в процессе профессиональной иноязычной подготовки. Дается характеристика лингвистической подготовке специалистов экономической сферы деятельности и предлагаются пути оптимизации этой подготовки в процессе обучения в университете. Выявлено, что эффективным вспомогательным методом мотивации и стимулирования студентов является метод менторинг.

Ключевые слова: компетентность; лингвистическая компетентность; профессиональная подготовка; менторинг; наставничество.

T. Cherniuk,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE ECONOMISTS

In the article features of linguistic competence of future economists in the process of professional foreign language preparation are considered. The characteristic of linguistic training of specialists in the economic sphere activity is given and ways of optimization of this preparation in the process of studying at the university are offered. It was revealed that the method of mentoring is an effective auxiliary method of motivating and stimulating students.

Key words: competence; linguistic competence; professional training; mentoring; guidance.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д-р пед. наук, професор;
Гришкова Р. О., д-р пед. наук, професор.

© Мещанінов О. П., 2019

Дата надходження статті до редколегії 20.05.2019